

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧОРТКІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПІДПРИЄМНИЦТВА І БІЗНЕСУ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ЧННІШБ ЗУНУ

Надія КУЛЬЧИЦЬКА

2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-
педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ

2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Гроші та кредит»
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузь знань – D Бізнес та адміністрування
спеціальність – D2 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма – «Фінанси, банківська
справа та страхування»

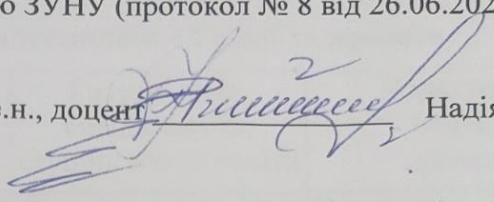
кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік (сем.)	Екз. (сем.)
Денна	1	2	30	30	4	8	78	150		2
Заочна	1	2	8	4	-	-	138	150		2

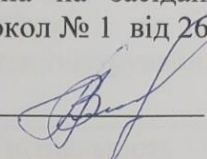
2025 р.

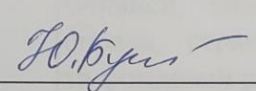
Чортків – ЗУНУ
2025

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань D «Бізнес та адміністрування» спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 8 від 26.06.2025 р.).

Робочу програму склала к.е.н., доцент Надія КУЛЬЧИЦЬКА

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін (протокол № 1 від 26.08.2025 р.)

Завідувач кафедри Людмила ДЕРМАНСЬКА

Гарант ОПП Юлія БУГЕЛЬ

Структура робочої програми навчальної дисципліни

«Гроші та кредит»

1. Опис дисципліни « Гроші та кредит»

Дисципліна «Гроші та кредит»	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів - 5	Галузь знань – D Бізнес та адміністрування	Нормативна дисципліна циклу професійної та практичної підготовки
Кількість залікових модулів - 5	Спеціальність – D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок Освітньо-професійна програма – «Фінанси, банківська справа та страхування»	Рік підготовки - 1 Семестр ДФН - 2 ЗФН – 2
Кількість змістових модулів – 2	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Лекції: ДФН - 30 год. ЗФН – 8 год. Практичні заняття ДФН - 30 год ЗФН – 4 год.
Загальна кількість годин 150 год.		Самостійна робота ДФН – 78 год. ЗФН – 138 год. Тренінг : ДФН- 8 год
Тижневих годин – 10 год., з них аудиторних – 5 год.		Вид підсумкового контролю: ДФН 2 семестр - екзамен ЗФН 2 семестр - екзамен

2. Мета та завдання вивчення дисципліни «Гроші та кредит»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Формування системи базових знань з теорії грошей та кредиту, засвоєння закономірностей функціонування грошового ринку як теоретичної основи державної монетарної політики й розвитку банківської справи.

Предмет дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Гроші та кредит» є грошова і банківська системи як центральні ланки інфраструктури грошового ринку.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Завдання лекційних занять

Мета проведення лекцій полягає у наданні студентам необхідних теоретичних знань з проведення роботи у галузі кредитування. Завдання лекційних занять полягає у тому, щоб: відповідно до програмного курсу навчити студентів вирішувати питання пов'язані з організацією грошово-кредитного ринку в Україні;

- * допомагати студентам порівнювати вітчизняну практику функціонування грошей та кредиту з світовим досвідом;

- * сформувати у студентів цілісну систему теоретичних знань з курсу «Гроші та кредит».

Завдання практичних занять

Мета проведення практичних занять полягає у тому, щоб глибше засвоїти та закріпити теоретичні знання, одержані на лекціях, виробити у студентів практичні навички роботи.

Завданнями проведення практичних занять є:

- * засвоєння студентами місця, значення та завдання дисципліни «Гроші та кредит» в системі загальнооекономічних наук;

- * навчити використовувати поняття «гроші», «кредит», «грошовий ринок», «процент» та ін. на практиці;

- * сприяти опрацюванню наукової літератури, науково - дослідній роботі та оформляти результати пошуку у вигляді рефератів, доповідей, виступів на науково - практичних конференціях;

- * допомагати глибше засвоїти теоретичні знання, отримані на лекціях.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

У результаті вивчення дисципліни та здійсненого аналізу специфіки професійної діяльності визначаємо такі **спеціальні компетентності**, необхідні для забезпечення якісної професійної компетентності:

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання,

фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

2.5. Передумови для вивчення дисципліни.

Передумовами для вивчення дисципліни «Гроші та кредит» були вивчення дисциплін: «Історія державності і культури України», «Мікроекономіка», «Підприємництво».

2.2. Програмні результати навчання:

В результаті вивчення курсу «Гроші та кредит» студенти повинні:

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ПР07. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

3. Програма дисципліни «Гроші та кредит»

Змістовий модуль 1 Гроші та грошовий обіг

Тема 1. Сутність, походження та функції грошей

Суть грошей як економічної категорії. Основні передумови та необхідність появи грошей. Гроші як загальний еквівалент і абсолютно ліквідний актив. Портфельний підхід до визначення суті грошей. Гроші як особливий товар, мінова й споживча вартість грошей як товару. Основи розуміння грошей як не товару. Зв'язок грошей з іншими економічними категоріями. Характеристика функцій грошей як проявів їхньої суті. Міра вартості. Засіб обігу. Засіб платежу. Засіб нагромадження. Світові гроші. Генезис функцій грошей в сучасних умовах. Розвиток форм грошей, що перебувають в обігу. Натурально-речові форми повноцінних грошей. Причини і механізм демонетизації золота. Знаки вартості. Паперові і кредитні гроші, їх спільні та відмінні риси. Сеньйораж. Різновидності сучасних кредитних грошей. Вартість грошей та способи її оцінки стосовно різних форм грошей в різні історичні періоди. Роль грошей у ринковій економіці. Якісний і кількісний аспекти впливу грошей на економічні і соціальні процеси.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Тема 2. Теорії грошей та їх еволюція

Металістична теорія грошей, її представники та особливості розуміння суті грошових відносин. Номіналістична теорія грошей, її походження та зв'язок із сучасною грошовою теорією та практикою організації грошового обігу. Класична кількісна теорія грошей. Економічні причини появи кількісного підходу до вивчення ролі грошей. Еволюція постулатів кількісної теорії. Неокласичний варіант розвитку кількісної теорії грошей. "Трансакційний варіант" І. Фішера. "Кембриджська версія" кількісної теорії. Внесок Дж.М. Кейнса і його послідовників у розвиток теорії грошей. Зміна акцентів щодо оцінки ролі держави в економічному регулюванні та механізмів грошового впливу на економіку. Сучасний монетаризм як альтернативний напрямок кількісної теорії. Внесок М. Фрідмена в розробку монетарної політики. Монетаристська версія кількісної теорії грошей і ділових циклів. Монетарне правило М.Фрідмена. Монетаризм у грошово-кредитній політиці промислово розвинутих країн. Грошово-кредитна політика України в перехідний період у світлі основних положень кейнсіанської, кількісної і монетаристської теорій.

Література: 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Тема 3. Грошовий обіг і грошова маса

Поняття грошового обігу як процесу руху грошей. Основні суб'єкти грошового обігу, особливості їх взаємодії в ринкових умовах господарювання. Поняття грошового потоку та критерії класифікації цих потоків в залежності від характеру руху грошових коштів. Взаємозв'язок між окремими видами

грошових потоків. Економічна основа та загальна схема організації грошового обігу. Структура грошового обігу за формою платіжних засобів. Готівковий та безготівковий сектори грошового обігу, їх взаємозв'язок та роль в сучасних умовах. Поняття грошової маси, що обслуговує грошовий обіг, її склад та фактори, що визначають її зміну. Грошові агрегати та грошова база, основні критерії їх класифікації. Поділ грошової маси на агрегати в Україні і в розвинутих країнах. Швидкість обігу грошей, фактори, що на неї впливають. Особливості та порядок розрахунку швидкості обігу грошей. Закон грошового обігу. Визначення кількості грошей, необхідних для обігу. Проблема монетизації валового внутрішнього продукту. Механізм грошової емісії. Первинна емісія центрального банку. Вторинна емісія депозитних грошей комерційних банків. Поняття грошового мультиплікатора.

Література: 8, 10, 11, 15-17, 19, 20, 21, 23.

Тема 4. Грошовий ринок

Суть та особливості функціонування грошового ринку. Характеристика структури та основних інститутів грошового ринку. Ринок грошей і ринок капіталів. Особливості вияву на грошовому ринку основних ринкових ознак: попиту, пропозиції та ціни. Попит на гроші. Мотиви, що визначають попит на гроші у кейнсіанській теорії. Трансакційний, застережний та спекулятивний мотиви формування попиту на гроші, їх графічне відображення. Попит на гроші у монетаристській теорії. Фактори, що визначають зміну попиту на гроші. Пропозиція грошей. Суть та механізм формування пропозиції грошей, їх графічне відображення. Фактори, що визначають зміну пропозиції грошей. Роль банківської системи у формуванні пропозиції грошей. Рівновага на грошовому ринку та зміна процентної ставки. Графічна модель грошового ринку. Цілі грошово-кредитної політики центрального банку і рівновага на грошовому ринку.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Тема 5. Грошові системи

Суть грошової системи, її призначення та місце в економічній системі країни. Характеристика основних елементів грошової системи, їх роль в організації грошового обігу. Основні типи грошових систем, їх еволюція. Системи обігу повноцінних (металевих) грошей. Біметалізм і його різновидності: системи паралельної, подвійної та “кульгаючої” валюти. Закон Коперника-Грешема і можливості його вияву в сучасних умовах. Монометалізм і його різновидності: мідний, срібний, золотий. Характеристика основних видів золотого стандарту: золотомонетний, золотозлитковий і золотодевізний. Системи обігу паперово-кредитних грошей. Основні риси сучасної грошової системи ринкового типу. Особливості створення грошової системи України. Історичні етапи процесу запровадження національної валюти в Україні і розбудови власного емісійного механізму. Державне регулювання грошової сфери. Центральний банк як головний орган державного регулювання грошового обігу. Грошово-кредитна політика центрального банку, її цілі та інструменти. Стратегічні і тактичні цілі монетарної політики. Експансіоністська та рестрикційна грошово-кредитна політика. Характеристика основних

інструментів грошово-кредитного регулювання і впливу на грошовий обіг: операції на відкритому ринку, мінімальні обов'язкові резерви, політика облікової ставки.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Тема 6. Інфляція та антиінфляційні заходи

Поняття інфляції, її основні форми прояву та закономірності розвитку інфляційних процесів. Кількісні способи оцінки темпів інфляції: розрахунок основних видів індексів цін. Види інфляції: повзуча, галопуюча, гіперінфляція. Основні причини інфляції. Інфляція попиту. Інфляція витрат. Імпортована інфляція. Монетаристські та кейнсіанські підходи до визначення причин інфляції. Вплив інфляції на економіку і соціальну сферу. Антиінфляційна політика держави. Дефляційна політика і політика доходів. Способи подолання соціальних наслідків інфляції. Особливості інфляційних процесів в Україні. Антиінфляційна політика Національного банку України в перехідний період. Основні аспекти фінансової стабілізації. Грошові реформи: поняття, цілі та види грошових реформ. Основні способи проведення грошових реформ. Повні і часткові реформи. Механізм реалізації грошової реформи в Україні.

Література: 2, 8, 10, 11, 13, 15, 19, 20, 21, 23.

Змістовий модуль 2.

Кредит у ринковій економіці та посередники грошового ринку

Тема 7. Поняття та функції кредиту

Суть та необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин. Економічні фактори, що визначають розвиток кредитних відносин у різних галузях господарства. Суб'єкти кредитних відносин, особливості їх взаємодії. Закономірності руху кредиту: поверненість та збереження позиченої вартості позичальником. Зв'язок кредиту з іншими економічними категоріями. Форми та види кредиту, їх класифікація, взаємозалежність та взаємозв'язок. Товарна і грошова форми кредиту. Банківський, державний, комерційний, споживчий і міжнародний кредит як основні види кредиту. Еволюція форм і видів кредиту в міру розвитку суспільного виробництва. Принципи організації кредитних відносин, їх значення в сучасних умовах: строковість, поверненість, платність, цільове використання, забезпеченість. Поняття функцій кредиту як проявів його суті: перерозподільча, контрольна, економії витрат обігу. Основні напрямки вияву ролі кредиту в економіці. Економічні межі кредиту. Позичковий процент. Суть процента за кредит та основні способи його розрахунку. Фактори, що впливають на зміну позичкового процента. Основні теоретичні концепції кредиту. Базові положення і порівняльна характеристика натуралістичної та капіталотворчої теорій. Розвиток кредитних відносин у перехідній економіці України. Критерії відповідності кредитних відносин суспільним потребам.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Тема 8. Теоретичні засади фінансового посередництва

Призначення та види фінансового посередництва в економіці. Поняття

та необхідність кредитної системи, основні підходи до її визначення. Складові елементи кредитної системи та їх загальна характеристика. Поняття банківської системи. Економічна суть банку та його функції. Види банків. Необхідність поєднання банків у систему. Основи організації банківської діяльності. Становлення, особливості побудови та розвиток банківської системи України. Центральні банки, їх походження, статус, види та призначення. Основні функції центрального банку: емісійна, банк банків, банк уряду, провідник монетарної політики. Особливості функціонування Національного банку України. Комерційні банки, їх походження, види, правові основи організації. Банки універсальні та спеціалізовані. Операції комерційних банків, їх класифікація та загальна характеристика. Пасивні операції банків. Активні банківські операції. Комісійно-посередницькі операції банків. Особливості формування системи комерційних банків в Україні. Спеціалізовані небанківські фінансово-кредитні установи, їх відмінності від банків, економічне призначення, види, функції та роль в економіці і на грошовому ринку. Страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні фонди, ломбарди, кредитні спілки, лізингові і факторингові компанії. Спеціалізовані фінансово-кредитні установи в Україні. Стійкість банківської системи та механізм її забезпечення. Основні ризики банківської діяльності та методи їх мінімізації в ринкових умовах.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Тема 9. Міжнародні валютно-кредитні відносини

Поняття валюти. Призначення й сфера використання валюти. Види валюти: національна, іноземна, колективна. Суть і види валютних відносин. Поняття, види та основні елементи валютної системи. Національна, міжнародна та світова валютні системи. Історичний розвиток світової валютної системи. Валютна система України. Валютний курс та конвертованість валют. Суть, основи формування і види валютного курсу. Фактори, що впливають на динаміку валютного курсу. Валютно-курсова політика центрального банку. Поняття, значення й механізм забезпечення конвертованості валют. Валютний ринок: суть та основи функціонування. Об'єкти та суб'єкти валютного ринку. Роль банків на валютному ринку. Фактори, що впливають на кон'юнктуру валютного ринку. Міжнародні ринки грошей та капіталів. Платіжний баланс як статистичне відображення зовнішньоекономічних зв'язків країни. Структура платіжного балансу та фактори, що визначають його сальдо. Міжнародні розрахункові операції. Порядок, форми та основні умови здійснення міжнародних розрахунків. Міжнародні кредитні відносини. Валютно-фінансові і платіжні умови міжнародного кредиту. Форми кредитування зовнішньоекономічних операцій. Міжнародні валютно-кредитні організації, їх види, особливості створення та основні функції у світовій валютній системі. Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, регіональні міжнародні валютно-кредитні організації.

Література: 2, 7-8, 10, 11, 14, 23.

4. Структура залікового кредиту дисципліни «Гроші та кредит»

Денна форма навчання

	Кількість годин					
	Лекції	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Основи теорії грошей, організації грошового обігу та грошового ринку						
ТЕМА 1. Сутність, походження та функції грошей	2	2	1	6	4	Тестування, усне опитування, есе
ТЕМА 2. Теорії грошей та їх еволюція	2	2		10		
ТЕМА 3. Грошовий обіг і грошова маса	4	4	1	10		Заліковий модуль по темах 1-4
ТЕМА 4. Грошовий ринок	4	4		10		
Змістовий модуль 2. Кредит у ринковій економіці та посередники грошового ринку						
ТЕМА 5. Грошові системи	4	4	1	10	4	Тестування, усне опитування, есе
ТЕМА 6. Інфляція та антиінфляційні заходи	4	4		10		
Тема 7. Поняття та функції кредиту	2	2	1	10		Заліковий модуль по темах 5-9
ТЕМА 8. Теоретичні засади фінансового посередництва	4	4		6		
ТЕМА 9. Міжнародні валютно-кредитні відносини	4	4		6		
Разом	30	30	4	78	8	

Заочна форма навчання

	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Контрольні і заходи
Змістовий модуль 1. Основи теорії грошей, організації грошового обігу та грошового ринку					
ТЕМА 1. Сутність, походження та функції грошей	2	1	-	22	Тестування, усне опитування
ТЕМА 2. Теорії грошей та їх еволюція			-	22	
ТЕМА 3. Грошовий обіг і грошова маса	2	1	-	12	Тестування, усне опитування
ТЕМА 4. Грошовий ринок			-	12	
Змістовий модуль 2. Кредит у ринковій економіці та посередники грошового ринку					
ТЕМА 5. Грошові системи	2	1	-	12	Тестування, усне опитування
ТЕМА 6. Інфляція та антиінфляційні заходи			-	12	
Тема 7. Поняття та функції кредиту	2	1	-	12	Тестування, усне опитування
ТЕМА 8. Теоретичні засади фінансового посередництва			-	12	
ТЕМА 9. Міжнародні валютно-кредитні відносини			-	22	
Разом	8	4	-	138	екзамен

5. Тематика практичних занять

Практичне заняття №1

Тема 1. Сутність, походження та функції грошей

Мета: засвоєння сутності, функції, основні концепції походження грошей, а також визначити необхідність та роль грошей в економіці.

Питання для обговорення:

1. Походження грошей. Роль держави у творенні грошей.
2. Суть грошей як загального еквівалента і абсолютно ліквідного активу. Загальна характеристика функцій грошей.
3. Форми грошей та їхня еволюція. Демонетизація золота. Еволюція кредитних грошей.
4. Гроші як гроші і гроші як капітал. Значення грошей як засобу обігу, платежу та нагромадження.
5. Вартість грошей. Ціна грошей як капіталу: вартість зберігання грошей та відсоток.
6. Функції грошей. Функція міри вартості. Ціна як грошове вираження вартості товарів.
7. Функція засобу обігу. Функція засобу платежу. їхня сутність, сфери використання, відмінності.
8. Світові гроші. Взаємозв'язок функцій та вплив на них зміни вартості грошей.
9. Роль грошей як інструмента регулювання економіки. Гроші в перехідній економіці України.

Дискусійні обговорення питань сутності грошей як загального еквівалента і абсолютно ліквідного активу, а також функціонального призначення грошей

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття №2

Тема 2. Теорії грошей та їх еволюція

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти сутність та особливості кількісної теорії грошей, а також сутність сучасного монетаризму, а також знати особливості грошово-кредитної політики в Україні.

Питання для обговорення:

1. Класична кількісна теорія грошей
2. Неокласичний варіант кількісної теорії грошей
3. Внесок Дж. М. Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей
4. Сучасний монетаризм як напрям розвитку кількісної теорії
5. Сучасний кейнсіансько-неокласичний синтез у теорії грошей
6. Грошово-кредитна політика України в перехідний період у світлі монетаристської теорії

Дискусійне обговорення ключових положень основних теорій грошей.

Література: 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття №3

Тема 3. Грошовий обіг і грошова маса

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти сутність та економічні основи грошового обігу; показники обсягу та структури грошової маси, показники вимірювання швидкості обігу грошей, а також вміти проводити аналіз обсягу та структури грошової маси та визначати швидкість обігу грошей.

Питання для обговорення:

1. Поняття про грошовий оборот, його економічна основа, основні суб'єкти та ринки, які він обслуговує.
2. Структура грошового обороту за формою платіжних засобів та економічним змістом. Характеристика грошового обігу як складової грошового обороту.
3. Поняття та складові маси грошей, що обслуговують грошовий оборот. Базові гроші та грошові агрегати.
4. Швидкість обігу грошей та фактори, що її визначають. Розрахунок швидкості обігу.
5. Вплив швидкості обігу на масу та стабільність грошей. Механізм забезпечення стабільності грошей.
6. Суть та вимоги закону кількості грошей, необхідних для обороту. Монетизація ВВП.
7. Сучасні засоби платежу, які обслуговують грошовий оборот, їх економічні відмінності.

Моделювання практичних ситуацій, пов'язаних із визначенням обсягу та структури грошової маси та визначення швидкості обігу грошей.

Література: 8, 10, 11, 15-17, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття №4

Тема 3. Грошовий обіг і грошова маса

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти показники обсягу та структури грошової маси, показники вимірювання швидкості обігу грошей, а також вміти проводити аналіз обсягу та структури грошової маси та визначати швидкість обігу грошей.

Питання для обговорення:

1. Поняття та складові маси грошей, що обслуговують грошовий оборот. Базові гроші та грошові агрегати.
2. Швидкість обігу грошей та фактори, що її визначають. Розрахунок швидкості обігу.
3. Вплив швидкості обігу на масу та стабільність грошей. Механізм забезпечення стабільності грошей.
4. Суть та вимоги закону кількості грошей, необхідних для обороту. Монетизація ВВП.

5. Сучасні засоби платежу, які обслуговують грошовий оборот, їх економічні відмінності.

Моделювання практичних ситуацій, пов'язаних із визначенням обсягу та структури грошової маси та визначення швидкості обігу грошей.

Література: 8, 10, 11, 15-17, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття №5

Тема 4. Грошовий ринок

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти сутність та особливості функціонування грошового ринку, економічний зміст попиту на гроші та грошової пропозиції, а також вміти проводити їх.

Питання для обговорення:

1. Сутність та особливості функціонування грошового ринку
2. Інституційна модель грошового ринку
3. Структура грошового ринку
4. Попит на гроші
5. Пропозиція грошей
6. Модель грошового ринку.
7. Рівновага на грошовому ринку та процент

Моделювання практичних ситуацій, пов'язаних із функціонуванням грошового ринку та визначенням основних мотивів формування попиту на гроші та грошової пропозиції.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття №6

Тема 4. Грошовий ринок

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти економічний зміст попиту на гроші та грошової пропозиції, а також вміти проводити їх.

Питання для обговорення:

1. Попит на гроші
2. Пропозиція грошей
3. Модель грошового ринку.
4. Рівновага на грошовому ринку та процент

Моделювання практичних ситуацій, пов'язаних із функціонуванням грошового ринку та визначенням основних мотивів формування попиту на гроші та грошової пропозиції.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття №7

Тема 5. Грошові системи

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти сутність та грошової системи та її

елементи, основні типи грошових систем та методи державного регулювання грошового обігу.

Питання для обговорення:

1. Сутність, призначення та структура грошової системи
2. Види грошових систем та їх еволюція
3. Створення і розвиток грошової системи України
4. Державне регулювання грошового обороту і місце в ньому фінансово-бюджетної та грошово-кредитної політики
5. Грошово-кредитна політика, її цілі та інструменти
6. Монетизація бюджетного дефіциту та валового внутрішнього продукту в Україні

Дискусійне обговорення питань щодо типів грошових систем та методів державного регулювання грошового обігу.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття №8

Тема 5. Грошові системи

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти основні типи грошових систем та методи державного регулювання грошового обігу.

Питання для обговорення:

1. Державне регулювання грошового обороту і місце в ньому фінансово-бюджетної та грошово-кредитної політики
2. Грошово-кредитна політика, її цілі та інструменти
3. Монетизація бюджетного дефіциту та валового внутрішнього продукту в Україні

Дискусійне обговорення питань щодо типів грошових систем та методів державного регулювання грошового обігу.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття №9

Тема 6. Інфляція та антиінфляційні заходи

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти сутність, причини та соціально-економічні наслідки інфляції, сутність та види грошових реформ, а також вміти вимірювати інфляцію та проводити аналіз наслідків економічних реформ.

Питання для обговорення:

1. Сутність, види та закономірності розвитку інфляції
2. Причини інфляції
3. Економічні та соціальні наслідки інфляції
4. Державне регулювання інфляції
5. Особливості інфляції в Україні

Моделювання практичних ситуацій, пов'язаних з вимірюванням рівня інфляції та визначенням її соціально-економічних наслідків.

Література: 2, 8, 10, 11, 13, 15, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття № 10

Тема 6. Інфляція та антиінфляційні заходи

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти сутність та види грошових реформ, а також вміти вимірювати інфляцію та проводити аналіз наслідків економічних реформ.

Питання для обговорення:

1. Державне регулювання інфляції
2. Особливості інфляції в Україні
3. Сутність та види грошових реформ
4. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

Моделювання практичних ситуацій, пов'язаних з вимірюванням рівня інфляції та визначенням її соціально-економічних наслідків.

Література: 2, 8, 10, 11, 13, 15, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття № 11

Тема 7. Поняття та функції кредиту

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти сутність, функції та роль кредиту у ринковій економіці, сутність позичкового процента, а також вміти визначати норму позичкового процента

Питання для обговорення:

1. Сутність та структура кредиту
2. Форми, види та функції кредиту
3. Характеристика основних видів кредиту
4. Економічні межі кредиту.
5. Позичковий процент
6. Роль кредиту в розвитку економіки
7. Розвиток кредитних відносин в Україні в перехідний період

Дискусійне обговорення питань сутності, призначення та видів банківського кредитування.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття № 12

Тема 8. Теоретичні засади фінансового посередництва

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти сутність, економічну основу функціонування кредитної системи, а також її складові елементи, визначити механізм функціонування сучасної кредитної системи України.

Питання для обговорення:

1. Суть, необхідність та економічна основа функціонування кредитної системи.
2. Складові елементи кредитної системи та їх загальна характеристика.
3. Поняття та необхідність фінансового посередництва.
4. Механізм функціонування сучасної кредитної системи України.
5. Походження, економічна суть банків, їх роль в економіці.
6. Поняття і структура банківської системи.
7. Суть, види і функції банків.
8. Основи організації центральних банків, їх функції та операції
9. Поняття, призначення, класифікація та основи організації діяльності комерційних банків.
10. Фінансові посередники.

Моделювання практичних ситуацій, пов'язаних з особливостями функціонування сучасної кредитної системи України.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття № 13

Тема 8. Теоретичні засади фінансового посередництва

Мета: В ході вивчення теми необхідно визначити механізм функціонування сучасної кредитної системи України.

Питання для обговорення:

1. Поняття і структура банківської системи.
2. Суть, види і функції банків.
3. Основи організації центральних банків, їх функції та операції
4. Поняття, призначення, класифікація та основи організації діяльності комерційних банків.
5. Фінансові посередники.

Моделювання практичних ситуацій, пов'язаних з особливостями функціонування сучасної кредитної системи України.

Література: 2, 8, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 23.

Практичне заняття № 14

Тема 9. Міжнародні валютно-кредитні відносини

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти цілі, основи організації діяльності міжнародних валютно-кредитних установ в Україні.

Питання для обговорення:

1. Міжнародний валютний фонд і його діяльність в Україні
2. Світовий банк
3. Регіональні міжнародні кредитно-фінансові інституції

4. Європейський банк реконструкції та розвитку
5. Банк міжнародних розрахунків

Дискусійне обговорення питань, що стосуються основних напрямів діяльності міжнародних валютно-кредитних установ в Україні.

Література: 2, 7-8, 10, 11, 14, 23.

Практичне заняття № 15

Тема 9. Міжнародні валютно-кредитні відносини

Мета: В ході вивчення теми необхідно засвоїти основні напрями діяльності міжнародних валютно-кредитних установ в Україні.

Питання для обговорення:

1. Міжнародний валютний фонд і його діяльність в Україні
2. Світовий банк
3. Регіональні міжнародні кредитно-фінансові інституції
4. Європейський банк реконструкції та розвитку
5. Банк міжнародних розрахунків

Дискусійне обговорення питань, що стосуються основних напрямів діяльності міжнародних валютно-кредитних установ в Україні.

Література: 2, 7-8, 10, 11, 14, 23.

6. Тренінг з дисципліни

Мета тренінгу з дисципліни «Гроші та кредит» – сформувати у майбутніх фахівців повне і цілісне уявлення щодо особливостей функціонування грошово-кредитного ринку в Україні та вміння використовувати й адаптувати отримані знання на практиці.

Успішне проходження тренінгу сприяє посиленню практичної спрямованості у підготовці фахівців за ступенем вищої освіти «бакалавр».

Тренінг передбачає виконання наскрізного практичного завдання на тему «Оцінювання сучасного рівня інфляції в Україні та пошук шляхів її подолання».

Мета проведення тренінгу активізувати студентів у навчальному процесі, визначити форму сучасної інфляції в Україні, виявити її основні соціально-економічні наслідки та розробити заходи, спрямовані на вирішення існуючих проблем у колі означеної теми.

Порядок проведення тренінгу:

1. Вступне слово викладача щодо обраної методики модерації та її тематики і мети проведення;

2. Оголошення настановчого питання «За формою сучасна інфляції в Україні є...» (вибір студентами явищ, що більшою мірою характеризують сучасний стан інфляції в Україні);

3. Оголошення проблемного питання: «Наслідками сучасної інфляції в Україні є...» (вибір кожним студентом 5-ти основних наслідків);

4. Оголошення ранжирувального питання: «Які механізми подолання сучасної інфляції в Україні можуть бути запропоновані??» (вибір студентами найбільш дієвих антиінфляційних заходів;

5. Проблемний аналіз у малих групах у кількості 3-5 осіб (обговорення учасниками груп трьох-п'яти вибраних заходів за наступними критеріями: які можуть виникнути наслідки запровадження заходів? Для яких зарубіжних країн характерна така форма інфляції на сучасному етапі розвитку? Які механізми подолання інфляції застосовують зарубіжні країни? Які можуть виникнути перешкоди?);

6. Презентація результатів роботи кожної з груп;

7. Підведення підсумків проведення тренінгу.

Тренінг оцінюється за 100-бальною шкалою і визначається як середньозважена величина наступних його складових:

-80% - виконання тренінгового завдання;

-20% - оцінка презентаційних матеріалів за результатами виконання тренінгового завдання

7. Тематика самостійної роботи студентів

Самостійна робота студентів полягає у підготовці презентаційних виступів, що оцінюються за 100-бальною шкалою і визначається як сукупність питомої ваги кожної складової:

-80% - підготовка презентації;

-20% - захист презентації.

Обговорюються результати виконання завдань. Обмін думками з питань, які виносяться на самостійну роботу.

Тематика презентацій:

1. Еволюція форм грошей на території сучасної України.
2. Гроші як економічна категорія та їх взаємозв'язок із вартістю.
3. Роль золота в сучасних умовах.
4. Особливості світових ринків золота.
5. Основні різновиди кредитних грошей в економіці України.
6. Виникнення та перспективи розвитку електронних грошей.
7. Роль концепцій металістичної та номіналістичної теорій у дослідженні природи грошей.
8. Історичні передумови появи та значення класичної кількісної теорії грошей у розвитку економічної науки.
9. Внесок М.І. Туган-Барановського у розвиток кількісної теорії грошей.
10. Дж.М. Кейнс – один з найвидатніших економістів ХХ століття.
11. Сучасний монетаризм та його місце у державному регулюванні економіки України.
12. Значення грошового обігу у процесі розширеного відтворення.
13. Грошовий обіг у країнах з розвинутою ринковою економікою.
14. Монетизація економіки України за період незалежності.
15. Сучасний стан та особливості вітчизняного грошового обігу.
16. Механізм первинної та вторинної емісії в Україні.
17. Еволюція форм безготівкових розрахунків у промислово розвинених країнах.
18. Стан і вимірювання грошової маси у розвинутих країнах.
19. Особливості розвитку та сучасний стан грошового ринку України.
20. Комерційні банки як основні суб'єкти грошового ринку.
21. Місце та роль Національного банку України на вітчизняному грошовому ринку.
22. Регулювання пропозиції грошей в економіці, значення та основні принципи.
23. Основні підходи до трактування інфляції як економічного явища.
24. Інфляція в Україні, особливості перебігу та соціально-економічні наслідки.
25. Роль та значення антиінфляційної політики держави у забезпеченні стабільності економіки.
26. Основні види та механізми проведення грошових реформ у розвинутих країнах.
27. Банківська система України: проблеми та перспективи розвитку.

28. Проблеми та перспективи розвитку взаємовідносин України з міжнародними валютно-кредитними організаціями.
29. Міжнародні валютні ринки у системі міжнародних економічних відносин.
30. Проблеми та перспективи розвитку взаємовідносин України з міжнародними валютно-кредитними організаціями.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Гроші та кредит» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів самостійної роботи студентів;
- інші види індивідуальних та групових завдань;
- тренінг;
- екзамен.

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Гроші та кредит» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10 %	10 %	10 %	10 %	5%	15%	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
Оцінюється як середнє арифметичне з оцінок, отриманих по 4 темах	Підсумкова модульна контрольна робота по 1-4 темах Теоретичні питання (2 питання по макс 25 балів) Тестові завдання (10 тестів по 5 бали за тест) – макс. 50 балів	Оцінюється як середнє арифметичне з оцінок, отриманих по 5 темах	Підсумкова модульна контрольна робота по 5-9 темах Теоретичні питання (2 питання по макс 25 балів) Тестові завдання (10 тестів по 5 бали за тест) – макс. 50 балів	Оцінюється за 100-бальною шкалою як середньозважена величина його складових: -80% - повнота виконання завдань тренінгу; -20% - оцінка презентаційних матеріалів	Сукупність питомої ваги кожної складової: -80% - виконання відповідного завдання; -20% - захист виконаного завдання.	Теоретичні питання (3 питання по макс 20 балів) Тестові завдання (10 тестів по 4 бали за тест) – макс. 40 балів

Поточне опитування під час заняття:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1–59 балів – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст теоретичних питань.

Підсумкова оцінка за поточне опитування кожного модуля визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час занять в межах кожного модуля.

Тренінг:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його використовує під час виконання завдань тренінгу, виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при виконанні окремих завдань тренінгу не вистачає достатньої глибини та аргументації його використання, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки, загалом виявляє творчий підхід до виконання завдань;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та загалом його використовує при виконанні завдань тренінгу, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його використовує, недостатньо розкриває зміст завдань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності, не виявляє творчого підходу до виконання завдань;

1–59 – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст завдань тренінгу, не бере участі у колективних завданнях під час проведення тренінгу.

Самостійна робота:

90–100 балів – зміст самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, свідчить про високий рівень опанування навчального матеріалу, студент на високому рівні виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – зміст самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві недопрацювання за окремими завданнями, свідчить про належний рівень опанування навчального матеріалу, студент належно виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–74 балів – поставлені завдання виконані на недостатньому рівні; наведені авторські напрацювання є загальними і слабо обґрунтованими, свідчать про недостатній рівень опанування навчального матеріалу; студент припускається значних помилок у виконанні завдань, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

1–59 балів – завдання практично не виконані; відсутні авторські напрацювання; грубі помилки у вирішенні завдань роботи, що свідчать про низький рівень опанування навчального матеріалу; студент не виявляє творчого підходу до виконання завдань.

Модульна робота – види контролю, при яких засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу оцінюється від 0 до 100 балів як сума балів за виконані завдання.

Модульна робота складається із:

тестів: 10 тестів, за правильну відповідь, на кожен із яких студент може отримати 5 балів, що в підсумку дає максимально 50 балів;

5 балів – за тест надано правильну відповідь.

теоретичного питання: 2 теоретичних питання, за відповідь на кожне питання, студент може отримати від 0 до 25 балів, що в підсумку дає максимально 50 балів

15–25 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, всебічно, самостійно та аргументовано його викладає під час відповіді, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання.

1–14 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не в повному обсязі, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, допускаючи при цьому суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі.

Екзамен – види контролю, при яких засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу оцінюється від 0 до 100 балів як сума балів за виконані завдання.

Екзаменаційний білет складається із:

тестів: 10 тестів, за правильну відповідь на кожен із яких студент може отримати 4 бали, що в підсумку дає максимально 40 балів;

4 бали – на тест надано правильну відповідь.

теоретичного питання: 3 теоретичних питання, за відповідь на яке студент може отримати від 0 до 20 балів.

10–20 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, всебічно, самостійно та аргументовано його викладає під час відповіді, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання.

1–9 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не в повному обсязі, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, допускаючи при цьому суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі.

Шкала оцінювання:

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	Відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	Задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	Незадовільно	FX(незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор	1-9
2.	Проекційний екран	1-9
3	Комунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer, Google Chrome)	1-9
4	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1-9
5	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1-9
6	Програмне забезпечення: ОС Windows	1-9
7	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. і.)	1-9

Рекомендована література:

1. Белова І. В. Дослідження грошово-кредитного ринку: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2020. 147 с
2. Бугель Ю. В. Методичні матеріали з курсу «Гроші та кредит» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Чортків: ЗУНУ, 2024. 48 с.
3. Бугель Ю. В. Конспект лекцій з курсу «Гроші та кредит» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Чортків: ЗУНУ, 2024. 21 с.
4. Бугель Ю. Концепційні засади управління капіталом в системі забезпечення стійкості банків. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 326(1), 2024. С. 458-463. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-73>
5. Бугель Ю., Лопатовський О. Сучасний стан фінансової стійкості банків в Україні. Modeling the development of the economic systems, (3), 2024, С. 87-92. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-12>
6. Бугель Ю., Лопатовський О. Напрями удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю банків. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 332(4), 2024, С. 373-378. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-332-57>
7. Бугель Ю. Особливості управління кредитним портфелем банківських установ в умовах війни. Економічний аналіз. 2024. Том 34. № 3. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa>
8. Бугель Ю., Очеретко Б., Цифрова трансформація банківської системи: інновації та вплив на фінансові послуги. Економічний аналіз. 2024. Том 34. № 3. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa>
9. Волкова В. В., Волкова Н. І. Гроші і кредит: навч. посіб. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 300 с. URL: <http://surl.li/lroxq>
10. Дзюблюк О. В., Чайковський Я. І. Методичні вказівки з вивчення навчальної дисципліни «Гроші та кредит». Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 34с.
11. Дзюблюк О.В. Еволюція ролі золота у сучасній монетарній системі. Банківська справа. 2020. №1. С.3- 27.
12. Іванчук Н. В. Гроші і кредит: навчальний посібник. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 332 с.
13. Історія українських грошей. Державна казначейська служба України : вебсайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/news/istoriya-ukrainskikh-groshey>.
14. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 5-6, ст. 30 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
15. Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні від 29.12.2021 № 158: Постанова Національного. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0158500-21#Text>
16. Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними: Постанова Правління НБУ від 29.09.2022 р. № 210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0210500-22#Text>
17. Про банки і банківську діяльність. Закон України № 2121-III від 7 грудня 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

18. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
19. Про Національний банк України. Закон України № 679-XIV від 20 травня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
20. Світлична В. Ю. Гроші і кредит: підручник. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 191 с
21. Battilossi, Stefano. Handbook of the History of Money and Currency. Singapore: Springer Nature Singapore Pte Ltd. 2020. 1094 p.
22. Mishkin, F. S. The economics of money, banking, and financial markets, 13th edition. New York: Pearson Education Limited, 2022. 717 p.